

HOE FIE CARELSEN VIA "HET TONEEL" OP HET TONEEL KWAM

Om de strekking van deze kop te kunnen vatten, moeten we eerst naar het Rotterdam van 1888. In het gezin van Luppo Rijkens, margarinefabrikant, werd een zoon geboren, Paul -Paul Rijkens groeide op in het beschermde milieu van zijn tijd. Zijn vader was directeur van Hagemann & Co. Ltd. (Valkstraat 11 met als tel. nummer 165 in 1891) en derhalve was er natuurlijk contact met b.v. Sam van den Bergh. Na de overname door Van den Bergh's bleef zijn vader werken voor deze toen al grote margarinefabrikant.

Ondanks het feit dat hij zich zelf kwalificeerde als een middelmatige leerling had hij een grote dadendrang, vaak tegen het zere been van zijn vader. (niet uniek want de meeste lezertjes herkennen dit) Toch kwam hij zoals dat hoorde op de H.B.S. terecht. Door zijn polio had hij een beperkte sportruimte, doch met fietsen kon hij behoorlijk meekomen. Zijn lidmaatschap van de fietsclub, waarbij de leden zeker een zeer hechte band moeten hebben gehad, leidde tot de oprichting van de amusementsclub "Laetitia". De leden van deze club bezochten als hobby vele toneel en opera voorstellingen. Paul Rijkens had nog een hobby n.l. boekhouden.

De groep "Laetitia" begon op school zich al in te spannen om toneelvoorstellingen te gaan houden. Eerst hadden zij al de beschikking over Henri Morrién van het Rotterdamsch Toneelgezelschap als regisseur, later, na het eindexamen spande hij zich in om onder regie van Willem Rooyaards, Hoofts Warenar op te voeren. Nu citeer ik "Voor een toneelgroep van leerlingen en oud-leerlingen van een H.B.S. een bijna onmogelijke taak. Maar wij beschikten over Top Naeff, die een van de hoofdrollen zou vervullen, over Jo Zwartendijk, over Nell Bronger, de kostuumontwerpster, over Frits Lensvelt, die toen voor architect studeerde en de decors ontwierp. Later zijn Nell Bronger en Frits Lensvelt getrouwd, en samen naar de N.V. "Het Toneel" gegaan - de voortzetting van Rooyaards werk voor de ontwikkeling van de Nederlandsche toneelkunst - waar zij elk op hun eigen gebied groot artistiek succes behaalden".

Paul Rijkens was toen 18 jaar en moest buiten deze organisatie ook nog een Staatsexamen boekhouden Grieks en Latijn afleggen. Natuurlijk was zijn vader niet zijn grootste supporter. Met een budget van f 10.000,— als garantiefonds, toegezegd door Sam van den Bergh, de reder Van Es, de bankiers Dulith en Mees en de vader van Jo Zwartendijk.

Nu moest Willem Rooyaards nog overgehaald worden. Uiteindelijk is dat gelukt en de opvoering van Hoofts Warenar werd een groot succes in Nederland en Vlaams België.

Door dit succes zag Rooyaards zijn kans om een eigen toneelgezelschap op te zetten en in september 1908 opende "Het Toneel" het seizoen met een voorstelling in het Paleis voor Volksvlijt.

De N.V. "Het Toneel" was door Rooyaards samen met zijn administratieve directeur W. Stumpff Jr. opgezet. Na zes maanden kregen deze twee een groot meningsverschil en Stumpff vertrok. Rooyaards zocht een sterke persoonlijkheid om deze plek op te vullen en benaderde Paul Rijkens. Deze was 20 jaar en mocht na een duidelijke aanvaring met zijn vader, naar het mekka, Amsterdam, vertrekken, waar hij voor de periode van drie maanden Rooyaards zou bijstaan. Hij zou daar, de voor die tijd, het gigantische bedrag van £ 3000,— op jaarbasis gaan verdienen. De organisatie was een waar bedrijf met 140 werknemers! Rooyaards werd midden in die periode ziek en vertrok voor herstelling naar Italië, Paul Rijkens kreeg de algehele leiding.

Ik citeer nu weer een passage uit het boek; Wij speelden "De vrouw in het spel", met Caroline van Dommelen in de hoofdrol. Op een zondagmorgen kreeg ik bericht, dat Caroline van Dommelen ziek was geworden. Maar, "the show must go on"- de voorstelling moet doorgaan. Toen werd mijn aandacht gevestigd op Fie Carelsen, die ook aan ons gezelschap was verbonden, en ik ging nog voor de lunch met een "apie" naar haar huis. Ik vroeg haar "op de vrouw af" of zij de rol van Caroline van Dommelen dezelfde dag wilde overnemen. Fie Carelsen antwoordde bevestigend. Ik moest op het toneel komen en aan het publiek mededelen wat er gebeurd was. Het werd een triomf voor Fie Carelsen. Zij was toen ... 19 jaar."

Toen Paul Rijkens de leeftijd van 21 bereikt had boden de commissarissen hem direct het salaris van f 6.000,— per jaar aan. Het was gelijk aan dat van Stumpff toen hij vertrok. Maar aan al het tijdelijke komt een eind, en op 1-1-1910 trad hij in dienst van Vanden Bergh in Rotterdam. Het salaris? f 1.300,— per jaar!! Maar deze Paul Rijkens heeft het ver geschopt. Weinigen kunnen zeggen aan het einde van hun werkkring. "Ik was President van Unilever".

Peter E. Baas

Deze bijdrage heb ik kunnen halen uit het boek Handel en Wandel, over het leven van Paul Rijkens, nagelaten gedenkschriften 1888-1965. Verschenen bij A.D. Donker - Rotterdam.

Uit: V.V.O.F. Mededelingenblad Nr. 4 van december 2002, blz. 3 en 4